

7-10 ŞUBAT 2002 TARİHLERİ ARASINDA TRABZON'DA YAPILAN İNCELEMELER HAKKINDAKİ ALT KOMİSYON RAPORU

Alt Komisyon Raporu, 14 Mart 2002 Perşembe günü yapılan Komisyon toplantısında oy birliği ile kabul edilmiştir.

GİRİŞ

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 21 inci Dönem 4 üncü Yasama Yılıının 16 Ocak 2002 tarihli 20 nci toplantısında; Türkiye genelinde incelemelerde bulunmak üzere heyetler oluşturulmasına karar vermiştir. Bu çerçevede oluşturulan heyetimiz 7-10 Şubat 2002 tarihleri arasında Trabzon'da incelemelerde bulunmuştur. Sinop Milletvekili Kadir BOZKURT başkanlığındaki heyette İzmir Milletvekili Burhan BIÇAKÇIOĞLU, Balıkesir Milletvekili İsmail ÖZGÜN, Iğdır Milletvekili Abbas BOZYEL ve Komisyon Uzmanı İrfan NEZİROĞLU yer almıştır. Ancak Iğdır Milletvekili Abbas BOZYEL mazereti nedeniyle heyet çalışmalarına katılamamıştır.

Heyetimiz Trabzon'daki incelemelerine 7 Şubat Perşembe günü saat 22.00'da başlamıştır. Bu çerçevede ilk olarak Taksim Karakolu, ardından Emniyet Müdürlüğü altındaki Müteferrika Karakolu ve Emniyet Müdürlüğü'nün ilgili bölümleri, Fatih Karakolu ve Yomra İlçe Emniyet Müdürlüğü ve nezarethanesi ziyaret edilmiştir. Perşembe günkü incelemeler gece yarısı saat 03.30'da sona ermiştir. 8 Şubat Cuma günü önce E Tipi Kapalı Cezaevi, ardından Fatih Yetiştirme Yurdu ve Huzurevi ziyaret edilmiştir. 9 Şubat Cumartesi günü Akçaabat İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde incelemelerde bulunulmuş ve aynı gün yapılan basın açıklaması ile çalışmalar tamamlanmıştır. Çalışmalar sırasında Vali Sayın Adil Yazar, Belediye Başkanı Sayın Asım Aykan, Emniyet Müdürü Sayın Hamdi Güngör, Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Burhan Çobanoğlu ile de görüşülmüştür.

Çalışmaların tamamı habersiz gerçekleştirilmiş, tutuklu, hükümlü, gözaltında bulunanlar ile yetiştirme yurdu ve huzurevinde kalanlarla yapılan görüşmelere yetkililer alınmamıştır.

İmza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

imza

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

imza

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili

KARAKOLLARDA YAPILAN İNCELEMELER

Heyet üyeleri Karakollardaki incelemelerinde öncelikle nezarethaneleri ziyaret etmiştir. Nezarethanelerde bulunan kişilerle görüşükten sonra ilgili yasa ve yönetmelikler ışığında hazırlanan Karakol Denetleme Formundaki sorular çerçevesinde incelemeler yapmıştır. Bu bağlamda karakol yetkililerinden bilgi alınmış ve kayıtlar incelenmiştir. Karakollarda yapılan incelemeler, gözlemler ve yetkililerle yapılan görüşmeler sonucunda şu tespitler yapılmıştır:

- Nezarethanelerin tamamının girişinde okunabilir ve anlaşılabilir durumda nezarethane talimatı vardır.

- Bazı karakollarda Nezarethane Talimatı ve Sanık Hakları formlarının Almanca ve Fransızca nüshalarının da bulunduğu görülmüştür. Bazı karakollardaki yetkililer de formun Rusça, Almanca, İngilizce ve Fransızca nüshalarını hazırlama aşamasında olduklarını belirtmiştir. İl Emniyet Müdürü heyet üyelerine yaptığı açıklamada formun başta Rusça olmak üzere diğer ana dillere de çevrilip bütün karakollarda nezarethane girişlerine asılması için çalışma yaptıklarını ifade etmiştir.

- Karakollarda yeterli sayıda şüpheli ve sanık hakları formu olduğu tespit edilmiş, yetkililer yakalanan kişilere bu formların verildiğini beyan etmiştir.

- Karakol defterleri büyük ölçüde yönetmeliğe uygun olarak doldurulmaktadır. Önceki yıllarla karşılaştırıldığında bu konuda daha titiz davranıldığı görülmüştür.

- Yetkililer yakalamanın savcılığa bildirildiğini ancak gece saat 12.00'dan sonra çok önemli bir olay olmamışsa savcıya haber verilmediğini ifade etmiştir.

- Bazı karakollardaki nezarethanelerin yönetmelikteki standartlara uygun olmadığı görülmüştür. İl Emniyet Müdürü standartlara uygun olmayan nezarethanelerin yıkılacağını ifade etmiştir.

- Karakolların tamamında sadece bir bayan memurun çalışmakta olduğu, bayan memurların gece nöbetçi olarak kalmadıkları, sadece Emniyet Müdürlüğü'ndeki

İmza

imza

imza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili

Müteferrika Karakolunda 24 saat görevli bayan memur bulunduğu, karakollarda gece bayan üst araması yapılması gerektiğinde gözaltına alınan bayanın üst araması için Müteferrika Karakoluna gönderildiği belirtilmiştir.

- Müteferrika Karakolunda gözlem altında tutulan ve heyet üyelerinin görüştüğü bayanlar da üst aramalarını bayan memurun yaptığını söylemiştir.

- Üst aramasında çıkan eşyalar ve markaları nezarethane defterine yazılmaktadır. Birkaç kayıta çıkan eşyaların listesi yerine “üst aramasında suç unsuruna rastlanmadı” yazıldığı görülmüş ve yetkililer bu konuda daha titiz davranmaları için uyarılmıştır.

- Gözaltında tutulan kişiler kendilerine zarar verecek eşyalardan arındırılmaktadır.

- Karakollarda görevli memurlar yakalamayı kişinin yakınına haber verdiklerini ancak çoğu defa da şüphelilerin yakınlarına haber vermek istemediklerini ifade ettiler.

- Karakollarda haftalık olarak baronun gönderdiği avukat listesi bulunmakta, listede avukatların ev, büro ve cep telefonları yer almaktadır.

- Nezarethane kayıtlarında sanıkların çoğunun avukat istemediği görülmüştür. Örneğin Taksim karakolundaki defter kayıtlarında 28 Ocak 2001 ve 26 Ocak 2002 tarihleri arasında kayıtlı 196 kişiden sadece 21’inin avukat istediği görülmüştür.

- Taksim karakolunda heyetin huzurunda Avukat listesinden bir avukatın aranıp bir sanıkla ilgili olarak karakola davet edilmiş ve avukat yarım saat içinde karakolda olacağını bildirmiştir. Ancak daha sonra tekrar heyet başkanı Kadir BOZKURT tarafından aranıp bilgilendirilmiş, teşekkür edilip gelmesine gerek kalmadığı kendisine iletilmiştir

- İncelenen defter kayıtlarında gözaltına alınanların gözaltında tutulma süresinin büyük çoğunluğunun 24 saatten az olduğu görülmüştür.

İmza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

imza

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

imza

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili

• Nezarethaneye girişte ve çıkışta doktor raporu alınmakta ve bunlar nezarethane defterine işlenmektedir.

• Nezarethane defterlerinin savcılar tarafından 2001 yılı içersinde genellikle sadece bir defa denetlendiği, ancak özellikle son birkaç ayda karakol denetimlerinin daha sıkça yapıldığı görülmüştür.

•Cezaevinde görüşülen mahkumların bazıları yakınlarına haber verilmesini istemediklerini, bazıları da istedikleri halde yakınlarına haber verilmediğini heyet üyelerine beyan etmiştir. Karakol kayıtlarında gözaltına alınanların sadece yaklaşık yüzde 10'unun avukat istemiş olması bu uygulamanın daha titiz yapılması gerektiği kanaati uyandırmıştır. Ayrıca bir mahkum kendisine “avukat istersen parasını sen vereceksin” denildiğini, bir başkası da polisin kendisine avukatın usulen geldiğini söylediğini belirtmiştir. Bazı mahkumlar kendilerine yakalama tutanağı verilmediğini ifade etmiştir. Mahkumlar kaba işkenceden ziyade gözaltında buldukları sırada genellikle sözlü ve psikolojik baskıdan şikayet etmiştir. Bazı mahkumlar da duygularını “dayak önemli değil de küfür ediyorlar” şeklinde ifade etmiştir.

• Akçaabat İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde yapılan incelemede nezarethanelerin son derece temiz olduğu, nezarethane girişinde bir tabelada “Yasal Haklarınız: 1. Avukat tutma hakkı, 2. Susma Hakkı, 3. İfade Verme Hakkı, 4. İnsanca Yaşama Hakkı” şeklinde büyük harflerle yazılı olduğu, nezarethanelerin kamera ile 24 saat gözetlendiği, tuvalet ve banyolarının çok temiz olduğu görülmüştür. Yine Akçaabat İlçe Emniyet Müdürlüğü bir psikolog gözetiminde suç işlemiş olan 18 yaşından küçük çocuklara yönelik eğitim programı yürütmektedir. Bu programa katılan çocuklar ve programı yürüten psikolog ile de bir görüşme yapılmıştır. Psikolojik Danışman Mehmet ALŞAN'ın hazırlamış olduğu “Anti-Sosyal Kişilik Özellikleri Gösteren Çocuk ve Ergen Populasyonda Grup Psikoterapisi” başlıklı program taslağı ekte sunulmuştur. İlçe Emniyet Müdürü İbrahim Azcan'ın insan hakları alanında yüksek lisans yapmış olmasının müdürlüğün çalışmalarını olumlu yönde etkilediği, dolayısıyla polise verilen insan hakları eğitiminin etkili olduğu gözlenmiştir.

İmza

imza

imza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili

Heyet üyeleri İl Emniyet Müdürü ile yaptıkları görüşmelerde gözlemlerini ve tespitlerini kendisine iletmiştir. Emniyet Müdürü de çalışmalarını hakkında bilgi vermiş ve heyet üyelerinin tespitlerinin çalışmalarda öncelikli olarak dikkate alınacağını beyan etmiştir.

Emniyet yetkilileri fuhuşla ciddi bir mücadele verildiğini ancak bu mücadelenin başarıya ulaşması için yasal birtakım değişiklikler gerektiği, örneğin bir Türk'le evlenen bayanın hemen vatandaş olduğu, vatandaşlığı aldıktan sonra boşandığı, vatandaşlığa geçişten önce bir süre, örneğin 1 yıl, evli kalma zorunluluğu getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Ayrıca araç ve para durumunun sınır dışı edilmeyi zorlaştırdığı ifade edilmiştir. Özellikle Uzakdoğu'dan gelenlerin Türkiye'ye girişte teminat olarak dönüş bileti parası yatırması gerektiği dile getirilmiştir.

BAŞSAVCI İLE GÖRÜŞME

Heyet üyelerinin 8 Şubat Cuma günü Cumhuriyet Başsavcısı Burhan Çobanoğlu ile yaptıkları görüşmede başsavcı;

- Savcılar tarafından polisler Yakalama, İfade Alma ve Gözaltına Alma Yönetmeliğinin karakollarda uygulanması konusunda konferanslar verdiklerini
- Şu ana kadar polislerin yarısından fazlasının bu konferanslara katıldığını
- Karakol defterlerinin savcılar tarafından incelendiğini
- Hedeflerinin emniyet ve jandarmanın önünde gitmek olduğunu ifade etmiştir.

E TİPİ KAPALI CEZAEVİNDEKİ İNCELEMELER

Heyet üyeleri 8 Şubat Cuma günü Trabzon E Tipi Kapalı Cezaevini ziyaret edip Cumhuriyet Başsavcısı, cezaevi savcısı, cezaevi müdürü ve diğer cezaevi görevlileri

İmza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

imza

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

imza

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili

ile görüşmüştür. Cezaevinde oda sistemine geçiş tamamlanmak üzeredir. Heyet üyeleri tutuklu ve hükümlülerle yaptıkları görüşmelerde şu tespitleri yapmıştır.

- Her oda veya koğuştta mutlaka “Hükümlü ve Tutukluların Bilmeleri Gereken ve Uymaları Zorunlu Kurallar” başlıklı bir liste çerçeveseleneerek asılmış olduğu

- Baştta telefon yönetmeliği ve kütüphanenin kullanılmasına yönelik kurallar olmak üzere bazı yönetmeliklerin duvarlarda asılı olduğu

- Koğuş temsilcilerinin müdürle yaptıkları düzenli toplantılarla yeni mevzuat hakkında sürekli olarak bilgilendirildikleri

- Yeni müdürün çalışmalarından memnun oldukları ve cezaevinde her açıdan gözle görülür bir iyileşme olduğu

- Telefonların bağlanmış olduğu ancak henüz telefon görüşmesi yaptırılmadığı

- Kütüphanede bulunan kitapların listesini içeren bir kitapçığın her oda veya koğuştta bulunduğu

- Yeni odaların hepsinde şikayet kutusu bulunduğu ancak kutuların yeni konulmuş olduğu ve henüz açılmadığı

- Her odada kantin listesi bulunmakta ve bu liste aylık olarak yenilenmektedir. Fiyatlar genel olarak uygun olmakla birlikte iç çamaşırı konusunda bir sıkıntı olduğu dile getirilmiştir. İç çamaşırının kantinde pahalı satıldığı, kantinde olduğu için de dışardan getirilmesine izin verilmediği belirtilmiştir.

- Tutuklu ve hükümlülerin ziyaretçi görüşleri ayrı günlerde yapılmaktadır. Bu da hem mahkum hem ziyaretçi açısından rahatlık sağlamaktadır.

İmza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

imza

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

imza

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili

•Her ayın ilk Çarşamba günü açık görüş yaptırılmaktadır. Daha önce sadece hanım ve çocuklar açık görüşe alınırken şimdi anne ve baba da açık görüş yapabilmektedir.

•Başka cezaevinde de bulduklarını ifade eden bazı mahkumların Türkiye’de en huzurlu cezaevinin Trabzon Cezaevi olduğunu söylemiştir.

•Bazı mahkumlar ilk girişte müşahedeye gönderilme konusunda farklı uygulamalar olduğunu, örneğin bazı mahkumlar müşahedede 15 gün kalırken bazılarının cezaevine girdikten hemen sonra koğuşlara gönderildiğini söylemiştir.

•Mahkumlar eğitim ve spor faaliyetlerinin yokluğundan veya azlığından şikayet etmiştir.

•Cezaevinde bulunan spor salonu heyet üyeleri tarafından gezilmiştir. Salon tam olarak faaliyete geçmemiş olup içinde şimdilik sadece iki tane pinpon masası bulunmaktadır.

•Cezaevi doktorluğu ve dış ünitesi standartların üzerinde olmakla birlikte cezaevinde ambulans bulunmamaktadır. Cezaevi doktoruyla yapılan görüşmede acil durumlar dışında doktorun yaptığı sevklerde nihai kararı jandarmanın verdiğini ve doktorun sevk ettiği hasta için jandarmanın zaman zaman acil değil gerekçesiyle sevkini geciktirebildiği ifade edilmiştir.

İNFAZ KORUMA MEMURLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Heyet üyelerinin infaz koruma memurları ile yaptığı görüşmede infaz koruma memurları Genel Hizmetler sınıfından hala Güvenlik hizmetleri sınıfına alınmadıklarını, bu nedenle de güvenlik hizmetinde çalışanların aldıkları yıpranma tazminatını alamadıklarını beyan etmiştir. Bir diğer önemli sıkıntı da açık görüş nedeniyle bayram veya yılbaşı tatillerini cezaevinde geçiriyor olmalarıdır. Bayram

İmza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

imza

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

imza

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili

izinleri olmadığı gibi bunun için fazla mesai de almamaktadırlar. Cezaevinde 12 bayan memur çalışmaktadır. Buna karşılık cezaevinde kreş bulunmamaktadır.

Oldukça zor koşullarda çalışan infaz koruma memurlarının özlük haklarıyla ilgili düzenlemelerin biran önce Meclis Genel Kurulunda görüşülüp karara bağlanmasında fayda vardır.

FATİH YETİŞTİRME YURDU

Heyet üyeleri yetiştirme yurdu müdürü ve psikologundan bilgi almıştır. Yurdun oldukça temiz olduğu; gitar, bağlama kursu ve folklor gibi çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerin devam ettiği, yemekhanesinin temiz olduğu, futbol sahasının olduğu görülmüştür. Dile getirilen en temel sıkıntı çocukların aileleri ile düzenli bir iletişimlerinin olmamasıdır. Yetkililer bu sistemin yuvadan itibaren başlatılmasının yararlı olacağını belirtmiştir. Ayrıca yurttan ayrıldıktan sonra da gençlerin yurt yöneticileri ile irtibatlarının devam ettiği ifade edilmiştir. Yazları koruma derneğinin de katkılarıyla yayla kampları düzenlenmektedir. Görüşülen çocuklar yurttaki kötü muamele ile karşılaşmadıklarını ifade etmiştir.

HUZUREVİ

Heyet üyeleri incelemeleri sırasında huzurevi müdürü ve huzurevinde kalan yaşlılarla görüşüp bilgi almış, odalar, yemekhane ve dinlenme salonu gibi huzurevinin çeşitli bölümleri gezmiştir. 220 kişi kapasiteli Trabzon Huzurevinde 102'si erkek, 62'si bayan 164 kişi kalmaktadır. Huzurevinin oldukça temiz olduğu görülmüştür. Yaşlıların bir kısmı kendi illerine yakın huzurevlerine gitmek istediklerini beyan etmiştir.

İmza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

imza

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

imza

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili

SONUÇ

Önceden haber verilerek yapılan denetimler mağdurlar tarafından ciddiye alınmamaktadır. Bu nedenle heyetlerin denetim çalışmalarının habersiz yapılmasında birçok fayda vardır.

Trabzon'daki çalışmaları özetlemek gerekirse karakollarda ve cezaevinde geçmiş yıllara nazaran güzel gelişmeler olduğu söylenebilir. Birtakım istisnalar olsa da genel olarak insan haklarına yönelik duyarlılık artmaktadır. Bu çerçevede ihlaller gün ışığına çıkartılırken iyileştirilmelerin de kamuoyuna mal edilmesi gerekir. İnsan hakları ihlallerinin ortadan kaldırılması ülkemizde yaşayan herkesin görevidir. Trabzon'da hem emniyet mensupları, hem de cezaevi görevlilerinin insan hakları alanında mesafe kat edilmesi için bir çaba içerisinde oldukları gözlenmiştir.

İnsan hakları ihlallerinin ortadan kaldırılmasında eğitimin rolü büyüktür. Bir yandan kamu görevlileri eğitilirken öte yandan vatandaşlar ne tür haklara sahip oldukları konusunda bilinçlendirilmelidir. Bu çerçevede en temel insan hakları belgelerinden birisi olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin bir nüshasının Karakollar, Cezaevleri, Huzurevleri ve Çocuk Yetiştirme Yurtlarına asılmasında fayda vardır.

TEŞEKKÜR

Heyet üyelerinin Trabzon'daki çalışmaları sırasında başta Vali Sayın Adil YAZAR ve Belediye Başkanı Sayın Asım AYKAN olmak üzere emeği geçen herkese ve özellikle ulaşım ve konaklama konusundaki yardımlarından dolayı Köy Hizmetleri Bölge Müdürü Recep Basri BALOĞLU'na, TRT Bölge Müdürü Mehmet ATALAY'a, başarılı çalışmalarından dolayı Cumhuriyet Başsavcısı Burhan ÇOBANOĞLU'na, İl Emniyet Müdürü Hamdi GÜNGÖR'e, Akçaabat İlçe Emniyet Müdürü İbrahim AZCAN'a ve Trabzon E Tipi Kapalı Cezaevi Müdürü Hasan DÖNMEZKUŞ'a teşekkür ederiz.

İmza

Kadir BOZKURT
Heyet Başkanı
Sinop Milletvekili

imza

Burhan BIÇAKÇIOĞLU
Üye
İzmir Milletvekili

imza

İsmail ÖZGÜN
Üye
Balıkesir Milletvekili